

Ілійчук Л.В. Забезпечення якості підготовки фахівців як необхідна умова розвитку сфери вищої європейської освіти. Сравнительная педагогика в условиях международного сотрудничества и европейской интеграции: сборник материалов IV Междунар. науч. конф.: в 2 ч. / под общ. ред. А.Н.Сендер. Брест: БрГУ, 2009. Ч. 1. С. 209-213.

Л.В.ІЛІЙЧУК

Україна

м. Івано-Франківськ

Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ ЯК НЕОБХІДНА УМОВА РОЗВИТКУ СФЕРИ ВИЩОЇ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ОСВІТИ

Освітні процеси, які відбуваються в умовах сьогодення, набувають конкретного характеру, що відповідає сучасним реаліям розвитку країн Європейської спілки та її громадян, зростає розуміння потреби встановлення якісно тісних зв'язків у цілій Європі, яка розвивається, у формуванні й зміцненні її інтелектуального, культурного, соціального й науково-технологічного потенціалу.

Оскільки процеси європейської інтеграції сьогодні охоплюють дедалі більше сфер життєдіяльності, базове значення у них повинна відігравати освіта, система якої, як і культура її народу, є унікальним явищем, незрівнянно складнішим, ніж інші системи, бо глибоко пов'язана з духовними і матеріальними аспектами минулого і сучасного. Освіта України відповідно до руху країни в Європу визначила, як основний напрям, інтеграцію в європейський освітній простір, що полягає у впровадженні європейських норм і стандартів в освіті, науці і техніці, поширенні власних культурних і науково-технічних здобутків в ЄС, що повинно сприяти підвищенню в Україні європейської культурної ідентичності та інтеграції до загальноєвропейського інтелектуально-освітнього та науково-технічного простору [3].

У сучасних умовах економічного, політичного, соціального розвитку держави, Україна чітко визначила орієнтир на входження в освітній простір Європи, здійснює модернізацію освітньої діяльності у контексті європейських вимог, працює над практичним приєднанням до Болонського процесу. У загальному контексті Європейської інтеграції розвиток України визначається з орієнтацією на фундаментальні цінності загальносвітової культури: парламентаризм, права людини, права національних меншин, лібералізацію, свободу пересування, свободу здобуття освіти будь-якого

рівня, що є невід'ємним атрибутом громадянського демократичного суспільства [4].

Однією з передумов входження України до єдиної Європейської зони вищої освіти є реалізація системою вищої освіти України ідей Болонського процесу, визначальними критеріями освіти в рамках якого є якість підготовки фахівців; зміцнення довіри між суб'єктами освіти; відповідність європейському ринку праці; мобільність; сумісність кваліфікації на вузівському та післявузівському етапах підготовки; посилення конкурентоспроможності Європейської системи освіти. У відповідності із вищезазначеним слід наголосити, що саме питання якості вищої освіти повинно знаходитись у центрі побудови сфери вищої європейської освіти, яке включає в себе, поряд з економічними, соціальні, пізнавальні і культурні аспекти освіти, визначається як інтегрована характеристика освітньої діяльності та її результатів.

Згідно документу “Реформа і розвиток вищої освіти”, розробленого ЮНЕСКО в 1995 р., поняття “якість” охоплює всі основні функції і напрями діяльності в сфері вищої освіти: якість викладання, підготовки і досліджень, що означає якість відповідного персоналу і якість навчання як результат викладання і досліджень. Згідно даного документу існує три аспекти освітньої діяльності, які найбільш суттєво впливають на якість вищої освіти:

- якість персоналу, яка гарантується високою академічною кваліфікацією викладачів і наукових співробітників вищих навчальних закладів та якість навчальних програм, яка забезпечується поєднанням викладання і здійснення досліджень, їх відповідність суспільному запиту;
- якість підготовки студентів, яка в умовах, коли масова вища освіта стала реальністю, може бути досягнута лише на шляху диверсифікації навчальних програм, підвищення ролі механізмів навчально-професійної орієнтації і мотивації молоді;
- якість інфраструктури і “фізичного навчального середовища” вищих навчальних закладів, яка охоплює “всю сукупність умов” їх функціонування, включаючи технічні засоби навчання, сучасні бібліотеки тощо, що забезпечується за рахунок адекватного фінансування, стає можливим за умови державного підходу до вищої освіти як загальнонаціонального пріоритету [2, с. 121].

Вищезазначене знаходить підтвердження і у Всесвітній декларації з вищої освіти, прийнятій на Міжнародній конференції з вищої освіти в листопаді 1998 р., в якій вказується, що якість вищої освіти – це багатовимірне поняття, яке охоплює усі сторони діяльності вищого навчального закладу: навчальні та академічні програми, навчальну і дослідницьку роботу, професорсько-викладацький склад і студентів,

навчально-матеріальну базу і ресурси [1, с. 171].

Поряд з цим, слід зазначити, що якість вищої освіти включає в себе не тільки вищезгадані аспекти, а й визначається як відповідність вищої освіти як соціальної системи соціально-економічним потребам, інтересам особи, суспільства і держави, а також сукупність якостей особи з вищою освітою, які відображають її компетентність, ціннісні орієнтації, соціальну спрямованість і обумовлюють здатність задовольняти як особисті духовні і матеріальні потреби, так і потребами суспільства [1, с. 358].

Важливим принципом європейської науково-освітньої інтеграції є оцінювання якості вищої освіти за відповідними критеріями і методологією, гарантія якості якої здійснюється на інституційному, національному та європейському рівнях. В Україні існуюча структура системи контролю якості вищої освіти – трирівнева із залученням недержавних експертних організацій. Вона містить такі складові: державну систему оцінки якості (включаючи стандарти освіти та акредитацію), контроль на рівні навчального закладу і участь недержавних структур, що забезпечують суспільну експертизу і враховують вимоги ринку.

Важелем для підвищення якості підготовки висококваліфікованих фахівців в Україні служить управління якістю підготовки фахівців вищої кваліфікації, що ґрунтується на контролі за дотриманням державних вимог до рівня навчання і забезпечується зовнішніми (по відношенню до вищого навчального закладу) процедурами ліцензування освітньо-професійних програм, атестації та акредитації вищих навчальних закладів.

Система ліцензування та акредитації складається з Управління ліцензування, акредитації та нострифікації Міністерства освіти і науки України, Державної акредитаційної комісії України (ДАК), експертних рад ДАК за галузями знань, експертних комісій Міністерства освіти і науки України. ДАК України включає до свого складу визначних професорів університетів, представників Міністерства освіти і науки України, а також представників державних органів і відомств. Персональний склад ДАК (33 члени) затверджує Кабінет Міністрів України. ДАК ліцензує та акредитує нові спеціальності і вищі навчальні заклади, а також постійно контролює їх рівень. В свою чергу вісімнадцять експертних рад ДАК за галузями знань формують із представників університетів, громадських організацій, а також представників замовників на фахівців. Стосовно експертних комісій, то їх створює Міністерство освіти і науки України, вибираючи з банку даних експертів за певною спеціальністю. Ці комісії проводять експертизи навчальних планів і програм, кадрового, навчально-методичного, інформаційного та матеріально-технічного забезпечення навчального процесу в разі ліцензування або акредитації окремих спеціальностей і напрямів підготовки вищих навчальних закладів. Експертні комісії також

контролюють якість у вищих навчальних закладах на професійному рівні, тобто оцінюють рівень засвоєних знань та умінь студентів відповідно до спеціальності, рівень і результати захисту випускних атестаційних бакалаврських і магістерських робіт, результати працевлаштування випускників.

В Україні за результатами експертизи рішення про ліцензування або акредитацію приймає ДАК України, яке затверджує Міністерство освіти і науки України, на підставі чого видається ліцензія на провадження певного виду освітньої діяльності або сертифікат про акредитацію спеціальності. Такими, що пройшли акредитаційну експертизу, вважаються вищі навчальні заклади, в яких акредитовано не менше двох третин напрямів підготовки і спеціальностей. Загальний термін дії акредитаційного сертифіката і ліцензії зі спеціальності для навчальних закладів становить 5-10 років [1, с. 260].

Слід зазначити, що важливим інструментом у державному контролі якості підготовки випускників вищого навчального закладу в Україні є державні екзаменаційні комісії, склад яких затверджує Міністерство освіти і науки, яке контролює якість через Державну інспекцію навчальних закладів за критеріями і методиками, затвердженими ДАК, а також розроблення стандартів вищої освіти з певної спеціальності, які формуються за трьома рівнями: державний стандарт, галузевий стандарт, стандарт вищих навчальних закладів [1, с. 261].

Оскільки Україна здійснює кроки у напрямі приєднання до Болонського процесу, то поряд із державною системою оцінки якості освіти необхідна більш широка участь в роботі профільних міжнародних організацій, зокрема, в роботі Європейської мережі забезпечення якості у вищій освіті (система ENQA – European Network for Quality Assurance).

Таким чином, важливими умовами забезпечення якості вищої освіти виступають: підвищення рівня підготовки професорсько-викладацького складу вищих навчальних закладів; підвищення якості професійної підготовки студентів вищої школи; забезпечення ВНЗ навчально-матеріальною базою і ресурсами; створення узгодженої системи оцінювання програм і вищих навчальних закладів, включаючи внутрішню і зовнішню оцінку; розробка і використання взаємовизнаних критеріїв і механізмів оцінки якості вищої освіти; створення адекватної системи перевірки та забезпечення якості акредитації кваліфікаційних організацій, атестації та ліцензування; створення набору погоджених стандартів і процедур для забезпечення якості вищої освіти; співпраця міжнародних організацій з питань гарантії якості освіти.

Тернопіль: Навчальна книга-Богдан, 2004. – 384с.

2. Журавський В.С., Згуровський М.З. Болонський процес: головні принципи входження в Європейський простір вищої освіти. – К: ІВЦ “Політехніка”, 2003. – 200с.

3. Програма дій щодо реалізації положень Болонської декларації в системі вищої освіти і науки України (затверджено наказом МОН від 23.01.04 р. № 49) www.mon.gov.ua

4. Програма проведення педагогічного експерименту щодо впровадження кредитно-модульної системи організації навчального процесу у вищих навчальних закладах III-IV рівнів акредитації (затверджено наказом МОН України від 23.01.2004 р. № 48) www.mon.gov.ua